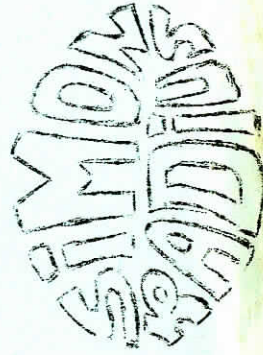

AMERICAN GARDENING OPINION

25 cent

tische ideeën zijn. In de loop van de geschiedenis van het menselijk denken over mens en samenleving zijn tal van ideeën opgedoken die ook doel uitmaken van de vrijheidslievende sociale filosofie die we anarchisme noemen zonder dat die door iedereen of zelfs door de schrijvers ervan als "anarchistisch" worden ervaren. En het wordt helemaal moeilijk als we zien, dat een man als Francisco Ferrer - die we als een van de grondleggers kunnen beschouwen van een anarchistische opvoedings-theorie, die hij in praktijk heeft trachten te brengen in Barcelona - zich uitdrukkelijk nooit anarchist heeft genoemd. Zo kunnen we ook de anti-autoritaire opvoeding niet zonder meer vereenzelvigen met een anarchistische, noch haar aanhangers met anarchisten.

Ik zal op deze plaats het probleem zo benaderen, dat we van drie grondgedachten van het anarchisme hun betekenis voor een opvoedingsbijdrage zullen trachten te beschrijven. Die drie ideeën hebben alle betrekking op fundamentele aspecten van de samenleving der toekomst, waarvoor het anarchisme overigens geen blauw-druk kan leveren, noch van de weg waarlangs deze bereikt kan worden.

Dat ligt niet aan de inhoud van het anarchisme, maar aan de gewelddadige gesteldheid van onze maatschappelijke orde. Deze drie probleemgebieden zijn:

- 1) de afwijzing van centraal, van bovenaf opgelegd gezag in alle maatschappelijke verhoudingen
- 2) de noodzakelijke afbraak van alle hiërarchische structuren
- 3) de kritiek op het autoritaire revolutionaire begrip

Het anarchisme is een filosofie van volledige vrijheid en van volledige gelijkheden en streeft naar een samenwerking waarin deze vrijheid en gelijkheid van allen gewaarborgd is. Waar geen vrijheid is, is geen gelijkheid. Waar geen gelijkheid is, is geen vrijheid. Met gelijkheid wordt hier uiteraard niet bedoeld dat we allemaal hetzelfde zijn, maar wordt hier bedoeld dat we allemaal op grond van onze afkomst en onze klasse, op - in het kader van dit artikel - alle bestaande en nog te scheppen opvoedings- en onderwijsmiddelen. Het gelijkstellen van vrijheid en gelijkheid is een der belangrijkste bijdragen van het anarchisme tot de opvoeding en de opvoedkunde, want een opvoedingspraktijk die ernst maakt met vrijheid en gelijkheid ziet er anders uit dan die welke samenhangt met en optreedt in een maatschappelijke orde die op ongelijkheid berust, die deze ongelijkheid in stand helpt houden en die op de overheersing van een minderheid door een minderheid van geprivilegieerden berust.

Centrale, opgelegde gezagsuitoefening maakt de persoonlijke vrijheid denkbeeldig. In een autoritaire samenleving worden de relaties tussen mensen verder bepaald door allerlei hiërarchische structuren (baas-knocht, overheid-onderdaan, man-vrouw, ouders-kind) die ontstaan en gevoed worden vanuit het patriarchaal-religieus beginsel van "boven" en "beneden". Dit hiërarchische beginsel doordringt heel de maatschappelijke orde vanaf het gezin tot in alle maatschappelijke instellingen. Het bedrijfsleven is er het duidelijkst zichtbaar in en natuurlijk in de organen van de staat zelf: de ambtelijke bureaucratie, leger, politie en rechtspraak. Door het "boven-beneden" principe wordt de gelijkheid denkbeeldig. De afwijzing van autoritaire en hiërarchische relaties maakt de kern uit van het anarchistisch denken en die strijd moet op beide gelijkelijk gericht zijn, want de hiërarchische verhoudingen maken de gezagsuitoefening pas efficiënt mogelijk: de erkenning dat er neederen en minderen zijn waarborgt het voortbestaan van de autoritaire structuren. Een verantwoordelijkheidszucht moet dan het alibi verschaffen voor sociale controle en anderszijds zorgen voor een goede konditionering van de gedachten- en gedragspatronen der burgers. Hiermee is niet gezegd dat het anarchisme afwijzend staat tegenover leiderschap, daar komen we nog op terug.

Een derde grondidee die relevant is voor een opvoedingstheorie zou ik willen aanduiden als het anarchistische dilemma. Uitgaande van de persoonlijke vrijheid en gelijkheid, gepaard gaand met de afwijzing van alle dwang rijst dan de vraag: welke weg leidt dan uit deze gewelddadige maatschappelijke orde naar een maatschappij van vrije en gelijke mensen?

Geweld is een weinig doorgedrukt en geen anarchistisch middel waarmee waarschijnlijk niet het beoogde effect bereikt wordt, want wie garandeert dat de revolutionair-van-nu niet de toekomstige autoritaire nieuw gezagsdrager zal worden? Daarom heeft het anarchisme ook altijd de doeleinden en de methoden der revolutie en der revolutionairen aan de orde gesteld.

onder anarchisten de grootste verdeeldheid. Het dilemma wordt echter aangereikt door de geweldadigheid van de bestaande maatschappij. Het anarchisme heeft dan ook altijd op drie fronten moeten strijden: tegen de terreur van het bureaucratisch staatsgezag, en tegen de autoritaire-revolutionairen in eigen kring en daarbuiten. Vast staat dat een nieuwe maatschappelijke orde niet vanzelf tot een nieuwe mens leidt. Vast staat dat de revolutie (en ook alle evolutionair verkregen winst aan vrijheid) verdedigd moet worden tegen reaktionaire krachten. Vast staat dat de revolutionairen-van-het-oorste-uur op den duur weer uit het zadel moeten worden gelicht. Het lijkt mij een der belangrijkste taken van het anarchisme om dit dilemma te verduidelijken en daarmee de mentaliteit van een andere mens voor te bereiden die niet bezeten is van de drang om te hoersen over anderen.

Daarmee is vanzelf een opvoedingsterrein aangegeven dat ook vooral om theoretische arbeid vraagt: het helpen bewust maken van de achterliggende ideeën en stereotypenpatronen van de autoritaire, de hiërarchische en de revolutionaire denkmodellen en het daaruit voortvloeiend handelen, in dienst van de vorming van een libertair-socialistisch bewustzijn.

- 1) de analyse van de functie van opvoeding en onderwijs in een autoritaire samenleving;
- 2) de omschrijving van de inhoud van opvoeding en onderwijs die ernst maakt met de zelfontplooiing van mensen, alsmede het ontwerpen van een onderwijs-, opvoedings- en vormingsorganisatie die daarbij past;
- 3) de stelselmatige ontwikkeling van theoretische en praktische arbeid die leiden kan tot (ook) een andere wetenschappelijke beoefening van de opvoedkunde.

Het is moeilijk om deze taakterreinen te scheiden, maar het kan nuttig zijn ze te onderscheiden, daar ze andere kundigheden vooronderstellen. Wanneer we nu kort het sub 1 gestelde toelichten dan zal blijken dat - in tegenstelling tot sub 2 - de analyse van marxisten en anarchisten in grote lijnen gelijklopend is, en dit meet naarmate het om marxisten gaat (zowel die van voor als van na de oktoberrevolutie) die kritisch staan tegenover de wijze waarop in de kommunistische landen het probleem van socialisme en vrijheid is "opgelost". Dit blijkt o.a. als we de analyses van Francisco Ferrer en Siegfried Bernfeld kort met elkaar vergelijken.

Laten we eerst even Francisco Ferrer (1859-1909) aan het woord: Spanje, 1901, een oppermachtig samengaan van monarchie en kerk in een Europa waar van alles aangezwengeld wordt waar wij nu nog voortdurend mee bezig zijn. Als je Ferrer leest en men hoort ketteren tegen de kerk die het kind allerlei dogma's in het hoofd prent "zonder hen de waarheid van de wetenschap te leren" dan denk je eerst: nou ja dat is achterhaald. Dat gevoel hebben velen misschien ook bij de volgende zinsnede: "De heersers en de regeringen weten beter dan wie ook, dat de grondslag van hun hele macht in de school ligt. Kerk en staat hebben altijd gebruik gemaakt van hun monopolie om het onderwijs te behouden. Vroeger kon men grenzen aan de onderwijsmogelijkheden stellen omdat het economisch leven gebonden was aan algemene onwetendheid, die het depotisme altijd vergemakkelijkte heeft. Nu kan ieder meedraaien in de onderwijsmachine, niet omdat men nu in de opvoeding een middel ziet voor de regeneratie van de mensheid maar omdat de maatschappelijke belangen van de economie concurrentiegeschikte arbeiders en de daarbijbehorende mentaliteit nodig heeft om de industrie te laten draaien"

En: "In ieder land bepalen de heersende klassen -die vroeger de opvoeding aan de geestelijkheid overlieten daar deze bereid was in de zin van gehoorzaamheid aan de autoriteit op te voeden- nu zelf het schoolsysteem en de richting waarin de onderwijsmethoden moeten werken". Bakoënin zei in Gekove 1869 nog bondiger; "De belangen van de huidige wetenschap zijn de belangen van de Czaar en van het kapitaal die zij uitsluitend dient, want tot nu toe is geen enkele ontdekking aan het volk ten goede gekomen: alle ontdekkingen worden of door de machthebbers uitgebuit of ter vergroting van de militaire macht van de mens gebruikt" 1). De opvoeding onderworpen aan de kerk die een heilige met afgestorven griffen wil maken en de opvoeding onderworpen aan de staat die er een gehoorzaam burger van wil maken maakt in

doelstellingen nooit naar buiten getreden en is de eraan ten grondslag liggende maatschappij-visie nooit verduidelijkt. Deze moet dus, door allerlei lastige mensen, worden ontuld. Ook de wet omschrijft nergens de doelstellingen van het onderwijs. Wanneer wij nu hiernaast Ernst Bloch (die zich marxist is blijven noemen, ondanks zijn verkettering) citeren: "Wat nu de vorming van het karakter betreft wordt vooral de arbeidersklasse voorbereid op de 'onvermijdelijke' driftbeheersing, die de burgerlijke maatschappij van haar verlangt. Wat de intellectuele vorming betreft schijnt het van belang te zijn in de volksschool door te weinigen en in de middelbare school door te veel en bevendien uitgekauwde leerstof de lust en het vermogen tot eigen denken te verhinderen", dan kan dit vanuit het anarchistische geheel worden onderschreven.

Dit stemt ook overeen met de definitie, die ik elders van opvoeding heb gegeven, als het handelen, waardoor stelselmatig de persoonlijkheid wordt afgepakt en door een andere, meer gewenste, vervangen. De briljantste analyse van de functie van de op' ding in de autoritaire maatschappij is m.i. van Siegfried Bernfeld (1892-1953), socialist, lid van de KP, eerste lekenanalyticus van de Freuds school, die duidelijk kritiek had op de ontwikkeling in de USSR na de oktoberrevolutie. In een groot-scheepse analyse, die ik hier naar kort kan aanduiden herkent hij de opvoeding in een op de heerschappij-van-mensen-over-mensen berustende samenleving als een stroboliserende factor voor de onderdrukking, van de groep te groeppen van de bevolking, waarbij van de ethiek en de erfelijkheidsteoor gebruik gemaakt wordt om haar eigenlijke functie te versluieren en te verschromen. Ook wijdt hij veel aandacht aan de verschillen tussen wat hij noemt de burgerlijke vernieuwingsdrang voor onderwijs en opvoeding en de revolutionaire. Het totaal van zijn analyses is ook te gebruiken voor het onder sub 3 genoemde takenterrein. In Nederland is door de Werkgroep Kritische Leraren Amsterdan en door het Socialistisch Onderwijsfront Nijmegen veel werk verzet en tot scherpe inzichten te komen in de functie van het onderwijs te geven dan doorgaans binnen het lesprogramma via de bestaande leerboeken kan worden ingebracht, want zoals Bloch zegt: tot het beeld van een maatschappij die in uithuizers en uitgebuiten is verdeeld mag in de westelijke scholen n et worden opgevoed. Ivan Illich vooral heeft ons w er bewust gemaakt hoe actueel Ferrer en Bernfeld zijn: in de latijnsamerikaanse landen leidt de invoering van de leerplicht tot allerlei schelssystemen die diegenen die niet meekunnen, etiketteren tot zo-veelste-rangburgers en die de afvalrace bevorderen, waardoor een zeer klein gedeelte van de bevolking optimaal gebruik kan maken van de zeer dure onderwijsmiddelen. Door het onderwijs wordt een internationaal kasten-systeem tot standlivering gebracht, dat de armoede moderniseert en waarbij een ieder 'vanzelf' de plaats leert accepteren, die de school hen aanwijst. De school is de belangrijkste factor, die uiteindelijk het inkomen bepaalt. In Everett Reiner ondersteunt Illich's pleidooi voor de ontscholing van de latijnsamerikaanse maatschappij met zijn opvatting dat de school dood is, omdat zij in de meeste landen aan de grootste groepen kinderen slechts een minimale opvoeding en vorming kan geven, zedat de hoge onderwijsbudgets bijna geheel ten goede komen aan geprivilegeerde groepen. Allen zoeken, zo ook Paolo Freire, naar alternatieven op basis van hun inzicht in de rampzalige gevolgen die onze maatschappelijke erde met zich brengt. Zo ook komt Paul Goodman (1912-1972), die zich wel eens een neolitisch anarchist genoemd heeft, tot een diepingrijpend voorstel voor een andere onderwijsorganisatie, die aan het kind als mens tegenooet komt en die geheel gebaseerd is op het spontaanarbeitsbeginsel, dat pas tot zijn recht komt in kleine units. 2)

Die gezamenlijke analyse van anarchistien en marxisten van de functie van de opvoeding levert dus o.a. op dat het de taak van de opvoeding in een autoritaire samenleving is deze in stand te helpen houden door het priviligieren van de onderwijsmiddelen, door het impliciet overdragen van de achterliggende ideologie en door het afleveren van mens-computertjes, die goed voor deze samenleving zijn geprogrammeerd. Kan hier het anarchistisch denken in hoge mate een goed gebruik maken van vele marxistische inzichten, anders ligt het ten aanzien van het tweede taakterrein: het invullen van de inhoud van die andere opvoeding en het daarbij behorend opvoeding- en onderwijsstelsel. Het blijkt dat men binnen de marxistische pedagogiek en in de communistische landen niet in staat is geweest aan de opvoeding een wezenlijk andere inhoud te geven, gericht op de mens zelf, behoudens dan dat de dragende

den. Velen hebben neef op Gabel, en deeglosheden, en omme. Socialisme en vrij-

heid laten zich zeer wel combineren. Maar de vrijheid een dusdanig kernpunt is voor het anarchisme, spreekt het bijna vanzelf dat zich hier allerlei broekpunten voordoen met de marxisten en mischien ook wel de randfiguren daarvan, die toch altijd weer geparteerd zijn voor orde en discipline, dan voor het vrijheidslievend anarchisme. De discussie tussen beide neemt gevoerd worden, niet vermeden. Nog even terugrijpend op de voorgaande analyse zien we dus dat we een alternatief moeten vinden voor die autoritaire (of collectieel-autoritaire) opvoeding, die in feite berust op het onderdrukken, in allerlei vormen, van verkeerd denken en verkeerd gedrag. Verkeerd is alles, wat in strijd is met de achterliggende ideologie: ongehoorzaamheid, niet weten, waar je staakt, luiheid, opstandigheid, tactloosheid, doen waar je zin in hebt, agressief zijn, niet luisteren. Gevoeligheid voor autoriteit en hiërarchie, wedijver, individualisme ten koste van anderen, onsolidariteit, materiële belangstelling, concurrentiegevoeligheid etc. is niet verkeerd. Het verkeerde straffen is ook goed. De gebruikte opvoedingsmiddelen variëren van grof geweld (straf, slaan, isolering, willekeur) tot subtiel geweld (belonen, verwamen, ontkopen, flikfloeren, spelen met angst en liefdesverlies, bang maken) en zijn allemaal uitkomsten van een onderdrukkingsideologie die zich nimmer als zodanig presenteert, maar deze steeds versluiert achter zeer fraaie ontplooiingstheorieën. Daar de burgerlijke vernieuwingsbeweging deze analyse niet als juist aanvaardt, kan zij ook niet tot het inzicht komen dat collectieel leiderschap niets betekent als de hiërarchische verhoudingen blijven bestaan. Vernieuwing is niet allereerst een kwestie van methodische aard, maar vooronderstelt een diepingrijpende relationele wijziging. Een opvoeding nu, die ernst maakt met het kind kan niet anders dan haar startpunt vinden in het kind zelf.

Een volkomen vrije opvoeding, waarbij straf en beloning worden afgewezen, is dan ook gebaseerd op de ontwikkeling van het kind vanuit spontane impulsen, vanuit de eigen belangstelling, vanuit het eigen ritme en tempo en vanuit de vrije en gelijke omgang met iederdie betrekken is bij de situatie. Voorbeelden zijn uitvoerig beschreven door o.a. Homer Lane, August Aichhorn, Norman MacLennan, Karl Zulliger, A/S. Neill, George Demaison, Paul Goodman, Paolo reire en tal van anderen. Voor velen is deze vergaande vrijheidsopvatting een onmogelijk postulaat en men weet allerlei bezwaren te bedenken en opvattingen over het menszijn te berde te brengen die moeten aantoonen dat dit niet kan: de mens is bijvoorbeeld een egoïst en als ieder zijn gang gaat is het eind zoek en weten de brutosten de grootste vrijheid te veroveren ten koste van de anderen. Voor een deel kunnen wij deze bezwaren nu herkennen als reactionaire tegenwerpingen, of als onbewuste konditionering enop de huidige opvoedingsinrichting. Voor een ander deel door onbekendheid met andere denkgewoonten over opvoeding en door allerlei misverstanden die worden opgeroepen door negaal moeilijk definieerbare begrippen als vrijheid, macht, gezag, enz. Men kan daar binnen de burgerlijke opvoeding wat realistische eindeloos overblijven filosoferen, maar wanneer men deze bebruppen steeds weer in de samenhang benadertwaarin de anti-autoritairen ze stellen dan houdt men in de gaten dat er een verschil bestaat tussen de aard van onze samenleving en haar gekonditioneerdheden. Het spreekt vanzelf dat de problematiek van de gezagsuitoefening en de persoonlijke vrijheid in een anarchistische pedagogiek een centrale plaats inneemt en door de principiële keuze voor de volle persoonlijke invulling van de inhoud der opvoeding. Robert Dahl 3) maakt een onderscheid tussen begrippen als vrijheid, gerechtigheid, die hij tot de "comprehensive terms" rekent, en een categorie "influence terms", waaronder tornen vallen als macht, gezag, invloed, autoriteit, sociale controle, overreding, dwang, eventuele manipulatie en indoktrinatie en geweld. Bij al deze begrippen gaat het om relaties tussen menselijke wezens. Als we namelijk het Hogere erbij betrekken, of de Natuur, of het dier en de plant dan is helemaal het eind zoek. Het gaat bij de "influence terms" erom dat er dusdanige relaties kunnen zijn tussen individuen, groepen, organisaties, staten waarbij het ene systeem het andere systeem induceert tot handelen zoals het zonder die inductie niet gehandeld zou hebben. "Handelen" omvat dan handelingen, gevoelens, predisposities, geloof, zichtbaar gedrag. We kunnen daarbij onderscheiden tussen manifeste, expliciete of actuele invloed en latente, impliciete of potentiële invloed. Het haalt weinig uit om precieze definities te zoeken, abb voorbeelden kan men worden toegelicht. Daarnaast is het van groot belang te onderscheiden tussen legitiem en illegitieme invloed. Legitieme invloed is legitiem doordat ze met anderen

Hierop aansluitend kan de benadering van M.C. Rijk 4) erg verhelderend werken. Macht zegt hij is primair de MACHT van mensen OVER structuren, instituties, systemen en het vermogen tot zelfbeheer met erkenning van anderen. Velen zien alleen het tweede naar, en vallen dan ten prooi aan onvermoede structurele machten door de mens gemaakte structure. Een een van de mens onafhankelijk leven leiden en we moeten er op voorbereid zijn dat de zelfgemaakte structuren en systemen macht krijgen over mensen. Uit de twee gezande facetten van "macht" kunnen vervreemde vormen ontstaan: als structuren zo machtig zijn geworden dat mensen ze niet meer kunnen veranderen dan is er sprake van vervreemde macht. Een vervreemde macht is het ook, als er een onvermogen is zich t.o.v. anderen in vrijheid te ontploegen, dwz. hen niet te (er)kennen.

Dezelfde benadering kunnen we toepassen op het begrip "vrijheid": een wijze van menselijk zijn, die enerzijds niet totaal opstaat in de ander en zich daarin verliest (en afhankelijk maakt) en anderzijds niet totaal de ander buitensluit (en zich daardoor onafhankelijk maakt). Hoever kan ik me in de ander verliezen, hoever moet ik hen buiten sluiten: dit evenwicht vinden tussen zelfvergeve en zelfbepaaldheid is het kernprobleem van de innerlijke vrijheidsverwerving. Ook uit deze twee facetten kunnen vervreemde vormen ontstaan: de optimale geborgenheid en afhankelijkheid, en de optimale uitsluiting van de ander.

Het voorbijzien van dit polaire karakter van "macht" en "vrijheid" met zijn vernieuwingskansen maakt de discussie vaak zo wazig. De twee tendenzen die tegelijkertijd werkzaam zijn maken het ook moeilijk er vat op te krijgen. Het anarchistisch denken is, dacht ik, in tegenstelling tot het marxistische denken minder dialectisch en meer polair gericht: die vormen van macht/gezag en van vrijheid worden afgevoerd, die vervreemde vormen zijn. Vervreemd is hier: het evenwicht tussen de polaire tendensen is zoek, er is scheefgroei ontstaan door de uitgroei van een der tendensen waardoor de andere wordt overweld. De macht en de polariteit in de hand te houden leidt tot macht van de mens over zichzelf en maakt hen vrij.

Onvermogen e.g. omrecht daartoe leidt tot willekeurige gezagsuitoefening en willekeurige vrijheidsverwerving. Wie opstaat in de ander, wie de ander overheerst houdt op zichzelf te zijn, kan niet vrij zijn. Als vervreemde vormen zien wij dan in de relationale verhoudingen ontstaan: sadisme, masochisme, autoritarisme, conformisme, onderdanigheid, kruiperigheid, fascisme. Storingen in de regulatie van de vrijheidsdrang en de machtsdrang en in hun onderlinge samenhang leiden tot het onvermogen om vrij te zijn en om zelfstandig te zijn. De zin van de opvoeding in vrijheid ligt juist in het beoefenen van die regulatie en het ontdekken van alle problemen die zich daarbij voordoen.

"Macht-tot" is de zin van macht tot de verwerkelijking van scheppende vrijheid is een primair vermogen en moet onderscheiden worden van "macht-over", die steeds vervreemde macht is. De drang naar heerschappij ('macht') is op te vatten als vlucht vlucht voor het onvermogen tot zelfrecht. "Macht-over" ontstaat wanneer "macht-tot" faalt. Heltzelfde geldt voor de verhouding "vrijheid-over" en "vrijheid-tot". Wanneer het anarchisme zich dan ook koert tegen centralisatie dan wordt deze afwijzing van vervreemd gezag bedoeld. Daar het bestuur over grote kollektieven altijd tot vervreemd gezag voert is het anarchisme kortweg tegen een samenleving met een regering. Het streeft naar een samenleving die opgebouwd is uit een federatie van kleine jienits 'kleine scholen, kleine ziekenhuizen, kleine streekcentra, enz.) die zichzelf besturen. Het merendeel van de uitwassen van een vervreemd bestuur zal dan vanzelf verdwijnen of een andere functie krijgen die geïntegreerd is in jienits. Al die complicaties en uitwassen die de machts- en vrijheidsproblematiek met zich meebrengen leert een kind vanzelf kennen wanneer het in niet-betuttelende opvoedingssituaties vrij kan kperen. Vrij worden leer je alleen in vrijheid. De vrijheid tot agressie, sex, weet-gierigheid en lawaai (de belangrijkste aspecten op een rijtje dat in de traditionele opvoeding steeds onderdrukt wordt) zal in een kindergemeenschap veel botsingen geven, die men niet een beetje autoritair leiderschap en ook niet collegiaal leiderschap best vermijden kan. Maar het gaat om dat leren kennen van die ander, waardoor het kind zichzelf weet beter te leren zien, Ze moeten er voorlopig (laissez-faire als eerste fase) naar uit zien tekomen. De opteren niet autoritair en te zorgen dat iemand niet in gevaar komt kan zich presenteren in situaties waarin gevaar voor het kind kan ontstaan, Evenmin is het autoritair van een kind, als het zijn ruimte waarbinnen het vrij bezig is nu eens voor zichzelf wil hebben. Nochtan heeft ergens een voorbeeld, dat hij - bezig te schrijven op zijn kamer, waarbij hij niet gestoord gilde worden - tot binnenkomende kinderen zegt dat ze nu maat eens even moeten opdonderen.

toevallige omstandigheden. Het autoritaire (vervroemde Macht) ligt er niet in dat iemand voor zijn vrijheid opkomt, maar dat hij over het hoofd van anderen heen beslissingen neemt, geen rekening houdt met de ander, onlust of onwil toebert en anderen bij besluiten te betrekken waarmee ze wel degelijk te maken hebben.

Neill heeft met zijn Summerhill-eksperimenten wel zeer duidelijk laten zien hoe de opvoedingspraktijk wordt wanneer we ernst maken met de beverdering van de zelfontplooiing in vrijheid. In marxistische en anarchistische kringen is er (en van burgerlijke kringen naar niet te spreken) veel kritiek op zijn werkwijze. Voor een deel is deze niet terecht, voorzover zij namelijk stelt dat Neill niet verder komt dan de beoefening van het *laissez-faire-gedachte* (laat-naar-gaan, rommeli-maar-wet-maan).

Inderdaad moet *laissez-faire* opvoeding worden afgewezen, ovensals de autoritaire opvoeding: in de eerste presentieren de opvoeders zich in het geheel niet, in de andere veel te veel. Het gaat er Neill wel degelijk om dat het kind leert dat het, al vrij zijnde, op de vrijheidsdrang van anderen stuit en dan de noodzaak van zelfregulatie inziet, hetzij uit eigenbelang, hetzij ook uit een oogpunt van gelijkheid. Het gaat Neill om die zelfregulatie die kenmerkend is voor de vrije mens, naar Neill is reël genoeg om in te zien, dat je dit alles pas leert door ook het *laissez-faire* als methode te hanteren, desnoods als een zeer lange fase, zeker bij autoritaire (autoritairgesteerde) kinderen. Hoelang zo iets kan duren heeft Honor Lane in zijn "Talks to parents and teachers" prachtig beschreven. Neill's vrijheidsopvoeding en methode lijkt mij velkenen korrelt en past geheel in een anarchistische opvoedingsconceptie. Uit de grote behoefte aan allerlei relatie-trainingen blijkt ook overduidelijk dat alleen het ingaan met elkaar in vrijheid tot betere onderlinge relaties leidt. Maar de kritiek op Neill is wel terecht, dacht ik, voorzover hij geen consequenties trekt uit zijn stellingname wat betreft heel de maatschappelijke problematiek, onzelfde kritiek die men vele relatie-trainers kan verwijten. In dit opzicht is er een levensgroot verschil met Francisco Ferrer, die niet bij de naïeve veronderstelling bleef staan dat vrije mensen gelukkige mensen zijn en dat gelukkige mensen elkaar geen kwaad zullen doen. Maar Neill de gewone leerboeken gebruikt, was Ferrer er zich goed van bewust dat hij zijn eigen leerboeken zou moeten samenstellen omdat hij het opvoedingsterrein vanuit een andere maatschappelijke optiek benaderde die ook geëxpliciteerd moest worden.

Hij heeft daarbij dankbaar gebruik gemaakt van het werk van Jean Grave, en voelde zich goed gesteund door mensen als Kropotkin, Danclo Nieuwenhuis en vele anderen. Opvoeding houdt voor Ferre in de geslachte socialisering van het kind. Die socialisering heet twee aspecten: dat van de vrij denkende en handelende mens, en dat van de mens die zich in solidariteit inzet voor een samenleving die vrijheid en gelijkheid voor allen mogelijk maakt. Daarin hebben dan het anarchisme en de opvoeding elkaar gevonden.

Simon RADIUS)

(Dit artikel werd overgenomen uit het nummer "Anarchisme" van het Wijsgerig maandblad "Wijsgerig Perspectief" - 13 jaargang nummer 6 1972/1973.)
Noten: 1) M. Bakoenin, *Worte an die Jugend*, 2) zie mijn artikelen in "de Vrije Socialist" nov. 1972 en "As" maart 1973, 3) *Modern political analysis*, Prentice Hall, 1970, 4) *Structuur, nacht e geweld* (Bloemendaal 1972)

Dinsdagavond 18 juni spreekt Simon RADIUS in "de Kragadoor", Oude Gracht 36, Utrecht. De bijeenkomst begint om 20.00 uur en de toegang is gratis.
De lezing is onderdeel van de serie die georganiseerd wordt door de afdeling Utrecht van de Federatie van Vrije socialisten.

Het contactadres in Utrecht luidt: Niels de Ruyter, Schoolstraat 21.

gezag men gebruikt des te harmonischer zal de ontwikkeling van de persoonlijkheid zijn". Onder het samenwerken in een anarchistisch federatief verband verstaan wij het volgende: elk individu of groep stelt uitgaande van geformuleerde centraal staande gedachte Z E L F de prioriteiten vast. Men is dus geen verantwoordelijk staande aan een centrale leiding. Wel streeft de federatie erna zoveel mogelijk gezamenlijk akkoordpunten te propageren. Doch binnen de federatie aksepteerde men het feit dat plaatselijke en/of regionale verschillen weleens tot markante prioriteitsverschillen aanleiding kunnen geven.

De federatie dient wel zorg te dragen dat de wortels van de historische bepaaldheid van prioriteitsverschillen door de leden onderkend worden.

Als wij op basis van aksentverschillen in de algemeen theoretische opvatting van de meeste nederlandse anarchististen categoriseren, dan kunnen we stellen dat binnen de federatie vier stromingen duidelijk herkenbaar werkzaam zijn. Deze stromingen zijn:

- 1) de anarcho-pacifisten, 2) de anarcho-individualisten, 3) de anarcho-syndikalist
- en 4) de libertair-marxisten (ofwel: bakoeninisten).

In revolutionaire tijden treedt de meerderheid van de federatieleden gewapenderhand op - slechts enkele leden van de federatie stellen zich absoluut geweldloos op. De federatie bezien als een intern samenwerkingsverband poseert zich naar buiten als een organisatie waar ALLE funktionarissen volledig gekontrolleerd kunnen worden en de funktionarissen middels een democratische stemprocedure DIREKT afzetbaar zijn. Doel van de federatie is het initiëren en stimuleren van een werkwijze die zichtbaar bijdraagt tot zelfmotivatie en zelaktivering.

Kortom de federatie dient mee te helpen aan de opbouw van een MENTALITEIT die nodig is om een internationale socialistische samenleving te creëren.

D.v.z.: een samenleving waarin de produktiemiddelen, kennis en macht gesocialiseerd zijn en de economische diskriminatie permanent bestreden wordt. Zo moeten in het kader van de strijd tegen de economische diskriminatie de economisch noodzakelijke levensgoederen kosteloos verstrekt worden.

Vanzelfsprekend vereist een dergelijke realisatie een hoogontwikkeld veelzijdig produktiesysteem, want slechts in zo'n produktiesysteem is het namelijk reëel te

veronderstellen, dat routine hoofd- en handarbeid behoorlijk valt terug te dringen, zodat "het Gevecht om het bestaan" een menselijkere inhoud kan krijgen.

Wil echter de toekomst ook werkdijk zo uitzien als net geschetst dan is het ons inziens een vereiste de huidige machthebbers te laten verdwijnen. Immers zij verdigen of ze nu links of rechts zijn wetten en instituties die de economische diskriminatie in standhouden. Uiteindelijk is het treffen met die machthebbers die de economische diskriminatie BEMUST verdedigen geen zaak van de federatie, maar een zaak van het volk. De federatieleden kunnen slechts bewustmakend werken. Zo kunnen de federatieleden op bepaalde tendenties gericht in spelen en die proberen te revolutioneren. Speciaal denken wij dan aan verschillende uitingen van zeggenschap, die men thans in buurten, stadswijken, fabrieken, kantoren, universiteiten en scholen hoort eisen.

Netmaals de federatie is een middel. Zij wil geen revolutionaire voorhoede spelen, die in naam van het volk optreedt, door b.v. de staat te veroveren en nieuwe -woliswaar dan rode - centraal geleide machtsapparaten in het leven te roepen.

De federatie is een organisatie die volksmacht nastreeft. In Nederland anno 1974 betekent dit konkret: Eerlijke arbeidersklassenstrijd steunen, politiek geïnteresseerden te informeren en te beïnvloeden en samen met het onafhankelijk verbond van bedrijfsorganisaties (O.V.B.) te werken.

contactadres in Utrecht

Niek de Ruyter, Schoolstraat 21.

- 1) Dinsdagavond 18 juni spreekt Simon RADIUS over "Anarchisme en cultuur in onderwijs en opvoeding";
- 2) Dinsdagavond 2 juli spreekt Jacques GIELE over "het anarchistische experiment: de kollektivistie in Catalonie 1936/37";

Na de grote vakantie vinden dan nog de volgende lezingen plaats:

- 3) Dinsdagavond 24 september spreekt Boudewijn CHORUS over "de Utrechtse stadsproblematiek (o.a. de affaire Bredero)";
Maandagavond
- 4) 7 oktober spreekt Min van Dooren over "Vergelijkingen van de ideeën en praktijk van Marx en Bakoenin";
- 5) Dinsdagavond 22 oktober spreekt Jan Bervoets over "Anarchisme en strategie";
- 6) Dinsdagavond 5 november spreekt George van der Moulou over "Bedrijfsorganisatie en zelfbeheer";
- 7) Dinsdagavond 19 november spreekt Anton Cijnstandse over "de visie en de grondslagen van het anarchisme";
- 8) Dinsdagavond 3 december spreekt Albert Ledder over "de praktijk van de federatie van Vrije Socialististen".

De twee landelijke anarchistische bladen zijn:

- a) De federatie van Vrije Socialististen geeft een blad uit met de titel "de Vrije Socialist". Het blad verschijnt maandelijks en kost minimaal twaalf gulden per jaar. Dit bedrag dient overgemaakt te worden op gironummer 869125 t.n.v.v. de administrateur van "de Vrije Socialist". De redactie en administratie is gevestigd in Winschoten (Postbus 71);
 - b) "de AS" is een twee maandelijks tijdschrift en is een uitgave van de uitgeverijen "Panflet" en "raai". Een jaarabonnement kost twaalf gulden en vijftig cent. Het administratieadres luidt: Postbus 17, Driebergen.
- Lidmaatschap van de Federatie van Vrije Socialististen:
- Het lidmaatschapsgeld voor de federatie van vrije socialisten bedraagt 1% van het laatste jaarincome. Dit moet men voldoen door storting op postgiro nr 673906 t.n.v.; Geert de Groot, W/H/ Vliegstraet 2, Dordrecht. Inlichtingen krijgt men telefonisch onder nummer (078) 73110 (Geert de Groot)

Fonds Internationale Solidariteit:

Voor geldelijke steun - zie Griemnummer Geer de Groot (onder vermelding van: steun F.I.S.)

De Fondslijst van de Anarchistische Uitgeverij (Postbus 1329, Amsterdam).

- 1) Wet is een anarchist, Nicolas Walter f 1,75
- 2) Nieuwe vormen van organisatie en strijd, J. Kolthek en W. Wessels f 0,50
- 3) Anarcho-syndacalisme, Arthur Lehning en Anton Constandse f 1,90
- 4) Naar een libertair socialisme, Theo Harsman f 0,50
- 5) Fascisme en massa-psychologie, Wilhelm Reich f 1,90
- 6) Staat en monopoliekapitalisme, Hans Ramaer f 1,90
- 7) Anarchie? - anarchisme, Anton Constandse, Rudolf de Jong, Simon RADIUS, Hans Ramaer, Arthur Mendes-Georges f 1,75
- 8) Proudhon en het arbeiderszelfbeheer, Daniël Guérin f 1,--
- 9) Rusland, 1917-1922, speciaal nummer van de Vrije f 1,--

FILIS

Giro
482400

FONDS
INTERNATIONALE
SOLIDARITEIT